

9. Statystychni tablytsi, shcho kharakteryzuiut zlochynnist v Ukraini v period 1960–2000 rokiv [Statistical tables characterizing crime in Ukraine in the period 1960–2000] : dovidnyk / uporiad. F. O. Kirilenko. Kyiv : Palyvoda A. V., 2019. 242 s.

SUMMARY

Fedir O. Kirilenko. Deliberate destruction or damage to another's property caused by arson in 1960-2018. One of the most important elements of the criminological characteristic of intentional destruction of property through arson is the quantitative and qualitative indicators of the commission of this crime, which include the level, structure, dynamics and geography. A full characterization of intentional destruction or damage to property by arson requires consideration of a number of criminological elements, including quantitative and qualitative indicators of intentional destruction or damage to property by arson, characterization of the offender committing intentional destruction or damage to property by arson, cause damage to property by arson.

The article looks at statistics from 1960-2018 that reflect the level of crimes related to the deliberate destruction or damage to another's property by arson. The analysis is based on official statistics of the Interior Ministry of Ukraine. The focus is on the dynamics of reported crimes.

The study of statistics from 1960-2018 on the deliberate destruction or damage of another's property by means of arson allows to obtain a considerable amount of useful information about the mechanism and means of arson, about the conditions and circumstances under which it was prepared and committed, the identity of the offender, etc. Identifying typical methods of arson can be the basis for developing versions, determining the direction of the investigation and the most appropriate ways to search the offender, establishing and further eliminating the circumstances contributing to the arson.

The purpose and purpose of this article is to investigate statistics from 1960-2018 that reflect the results of the activities of law enforcement agencies in the detection of crimes related to the deliberate destruction and damage to property, including those committed by arson. The overall crime rate can be traced to the tables provided in the article. Investigations can form the basis of law-making activities, as well as serve as a basis for further scientific inquiries concerning the criminal-law characteristics of intentional destruction or damage to property.

Keywords: *crime, destruction/damage to property, arson, structure, dynamics, geography of crime.*

УДК 343.344

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-3-137-144

**Сергій
РИБ'ЯНЕЦЬ**®
кандидат
юридичних наук

**Оксана
СОБОЛЬ**®
кандидат
юридичних наук

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

Стаття стосується ознак кримінально-правової політики у сфері боротьби зі злочинами, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, на сучасному етапі загострення криміногенної ситуації та проведення Операції об'єднаних сил на Сході України. Відсутність чіткої правової регламентації володіння вогнепальною зброєю в Україні призводить до того, що межа між законним і незаконним володінням інколи розмита. Здійснено аналіз законопроектів, запропонованих для регламентації порядку обігу зброї в Україні. Констатовано, що в судовій практиці в разі застосування ст.ст. 262, 263, 263-1, 264 КК, а також у випадку інших злочинів, які вчиняються із застосуванням зброї, допускаються суттєві помилки, обумовлені як

© Риб'янець С. А., 2020
Orcid iD: <https://orcid.org/0000-0003-0910-073X>
oksgor2002@ukr.net

© Соболь О.І., 2020
Orcid iD: <https://orcid.org/0000-0002-1565-0300>
oksgor2002@ukr.net

неоднозначністю трактування предметів злочинів, доктринального тлумачення вказаних норм, так і їх законодавчою недосконалістю, прогалинами в кримінально-правовій політиці та відсутністю єдиної практики застосування.

Ключові слова: зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, незаконний обіг зброї, кримінальна відповідальність за незаконне поводження зі зброєю.

Постановка проблеми. Значущість кримінально-правової боротьби зі злочинами, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, на сучасному етапі зростає у зв'язку із загостренням криміногенної ситуації та проведенням Операції об'єднаних сил на Сході України. Згідно зі статистичними даними Генеральної прокуратури України, за ознаками злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (ст. 262, 263, 263-1, 264 КК України), у 2014 р. було зареєстровано 55 714 злочинів, що становить 65,7 % від загальної кількості виявлених злочинів проти громадської безпеки, у 2015 р. – 57 965 (66,57 %), у 2016 р. – 52 402 (65,77 %), у 2017 р. – 61 471 (71,95 %), у 2018 р. – 54 910 (80,97 %) [2]. Наведені дані свідчать про збільшення кількості зазначених злочинів.

У незаконному обігу в Україні перебуває значна кількість зброї. Ця ситуація ускладнюється рядом факторів, зокрема значним обсягом зброї, що залишилася в країні після розпаду Радянського Союзу, війною на Сході України з 2014 року (і, як наслідок, розграбуванням державних запасів), а також припливом зброї через неконтрольовані ділянки кордону. Головні проблеми пов'язані з недоліками правової системи, яка регулює володіння та користування стрілецькою зброєю, а також відсутністю центрального реєстру вогнепальної зброї, що вкрай ускладнює оцінювання незаконних потоків [3].

У судовій практиці в разі застосування ст.ст. 262, 263, 263-1, 264 КК, а також у випадку інших злочинів, які вчиняються із застосуванням зброї, допускаються суттєві помилки, обумовлені як неоднозначністю трактування предметів злочинів, доктринального тлумачення вказаних норм, так і їх законодавчою недосконалістю, прогалинами в кримінально-правовій політиці та відсутністю єдиної практики застосування. Вищевикладені обставини обумовлюють актуальність дослідження особливостей правового режиму обігу зброї в Україні та кримінально-правової політики у сфері боротьби зі злочинами, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої.

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблеми запобігання незаконному обігу зброї було розроблено у фундаментальних працях таких вітчизняних та російських учених, як М. С. Грінберг, В. П. Ємельянов, Д. А. Корецький, О. П. Литвин, П. С. Матишевський, В. О. Навроцький, Л. Ф. Соколов, В. П. Тихий, В. І. Ткаченко, О. М. Бандурка, В. В. Голіна, І. М. Даньшин, І. І. Карпеч та ін.

Метою цієї статті є встановлення особливостей кримінально-правової політики України у сфері боротьби зі злочинами, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, на сучасному етапі загострення криміногенної ситуації та проведення Операції об'єднаних сил на Сході України.

Виклад основного матеріалу. Проблеми регулювання обігу зброї та боеприпасів в Україні виникли після розпаду Радянського Союзу й подальшого виведення Західної групи військ зі Східної Європи. Радянські військові залишили після себе велику кількість стрілецької зброї, легких озброєнь і відповідних боеприпасів, значна частина яких не мала належного (у деяких випадках будь-якого) інвентарного контролю та обліку. У 1992 р. на військових складах в Україні перебувало близько 7,1 млн одиниць стрілецької зброї й легких озброєнь. До 2007 р. цей показник зменшився до 6,2 млн одиниць [4]. Хоча офіційні представники пояснювали таке скорочення знищенням і санкціонованим продажем, деякі види зброї було спрямовано в зони конфлікту, і виникав ризик потрапляння цієї зброї на місцевий чорний ринок.

Після початку війни на Сході України в 2014 р. окремі особи та їх групи по обидві сторони протистояння розграбували частину складів зброї та боеприпасів СБУ, міністерств внутрішніх справ та оборони. Розграбовані склади та арсенали розташовувалися в Західній та особливо Східній Україні, а також у Криму. У зоні Антитерористичної операції (АТО) на Сході України перші добровольчі батальйони, які підтримували уряд, прибували на фронт із власною зброєю – зазвичай легально придбаними цивільними версіями гвинтівок типу АК або рушницями. Більшість із цих батальйонів згодом було зареєстровано й оснащено міністерствами оборони та внутрішніх справ України. Погано оснащені спочатку нерегулярні військові формування з обох сторін отримували доступ до широкого асортименту військової техніки, включно з повним спектром стрілецької

зброї та легких озброєнь.

За результатами опублікованих досліджень міжнародних експертів, за період із 2013 до 2015 р. в Україні було розграбовано або втрачено щонайменше 300 000 одиниць стрілецької зброї й легких озброєнь, із них 200 000 одиниць втрачено переважно в зоні АТО, ще 100 000 – у Криму. Із цієї кількості одиниць зброї знайдено лише 4 000. У результаті після кількох років бойових дій на Сході України кількість незаконної стрілецької зброї в регіоні різко зросла. Зброя зі Східної України стає важливим джерелом поставок для чорного ринку в інших частинах країни, де ціни на неї вищі, ніж у зоні АТО [3].

Незаконна вогнепальна зброя надходить із кількох джерел за межами України. До початку війни, у період від 1990-х до 2013 р., розвитку ринку тіншової торгівлі зброєю в Україні, а також поширенню незаконного володіння нею сприяли збройні конфлікти в інших частинах європейського регіону. Наприклад, унаслідок конфліктів 1992 р. як у колишній Югославії, так і в Молдові виник популярний торговий маршрут для нелегальної зброї, збільшилася кількість і розширився асортимент доступної в Україні зброї. Маршрут із Придністров'я через Одесу був основним торговим маршрутом, що використовувався для постачання зброї в Україну та інші країни Співдружності Незалежних Держав. Подібним чином протягом першого десятиліття XXI ст. чеченські злочинці, які контролювали бізнес в Одесі, Донецьку та Чернівцях (а також прилеглих до цих міст районах), імпортували зброю із зон конфліктів у Чечні.

Від початку конфлікту в Україні в регулярних звітах і заявах офіційних представників України та Заходу стверджувалося, що Російська Федерація надає допомогу військам на Сході України, включно з поставками зброї. Офіційні представники Російської Федерації послідовно заперечують ці заяви. Подібність українських запасів і запасів інших країн колишнього Радянського Союзу ускладнює доказову ідентифікацію зброї, яку могли ввозити в країну незаконним шляхом. Однак під час військових дій використовуються певні моделі зброї (зокрема великокаліберні снайперські гвинтівки, ракетні установки й переносні зенітно-ракетні комплекси (ПЗРК)), про наявність яких в Україні раніше не було відомо і які, найімовірніше, надійшли з іноземних джерел, зокрема через неконтрольовані ділянки кордону на Сході України.

Варто також згадати ринок компонентів і деталей стрілецької зброї (ствольні коробки, стволи, магазини тощо). Такі предмети імпортують із-за кордону, також вони є деталями зброї, розібраної в Україні. Їх використовують для переробки деактивованої зброї або навіть збирання нової. Придбання або передача частин зброї не є незаконною в Україні й не вимагає ліцензії. Через відсутність законодавчих обмежень торгівлю такими деталями й компонентами дуже важко зупинити. Таким чином, зусилля держави, спрямовані на боротьбу з незаконними потоками зброї, сьогодні розпорошені. Україна має неповну й суперечливу нормативно-правову базу з регулювання виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення, використання вогнепальної зброї та володіння нею. Замість комплексного основного закону, ухваленого Верховною Радою, наявна правова база складається з розрізаних постанов, прийнятих різними органами, включно з основним регулювальним документом, що визначає порядок придбання та використання зброї, – «Інструкцією про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів», затвердженою Наказом МВС від 21.08.98 № 622 [5]. Частково відносини у сфері обігу зброї врегульовано законами України «Про мисливське господарство та полювання», «Про фізичну культуру і спорт».

Депутати Верховної Ради та члени Кабінету Міністрів України в період із 1998 до 2020 р. подали в парламент кільканадцять законопроектів, щоб вирішити цю проблему, але вона й досі не вирішена. Сьогодні постанови Міністерства внутрішніх справ забороняють приватним особам володіти короткоствольною вогнепальною зброєю, зокрема пістолетами й компактними автоматичними пістолетами. Деяким категоріям громадян (наприклад, депутатам Верховної Ради, прокурорам, суддям і журналістам) дозволено володіти зброєю несмертельної дії. Громадянам у віці від 21 року дозволено володіти гладкоствольною зброєю (мисливські гладкоствольні рушніці), а з 25 років вони можуть отримати ліцензію на володіння нарізною зброєю (мисливські рушніці тощо), що підлягає державній реєстрації. Кількість зброї, що може належати одній людині, не обмежу-

ється. Процес реєстрації обтяжливий, а ціни на продаж такої зброї встановлюються державою без урахування тенденцій ринку за межами України. В Україні також немає єдиного державного або навіть регіонального реєстру вогнепальної зброї, яка перебуває у володінні цивільного населення.

Відсутність чіткої правової регламентації володіння вогнепальною зброєю в Україні призводить до того, що межа між законним і незаконним володінням інколи розмита. Багато видів зброї, які раніше вважалися легальними, тепер через ряд причин перейшли до категорії «нелегальних». Наприклад, гладкоствольна й нарізна вогнепальна зброя (переважно мисливська) може перейти з легального володіння в категорію нелегального після передачі права власності (у порядку дарування, заповіту або іншим подібним чином). Іншим прикладом є перероблена зброя – легально доступна деактивована, макетна або охолощена вогнепальна зброя, модифікована для використання з бойовими набоями. Наприклад, до типів зброї, які можна переробити на повнофункціональну, але незаконну ручну вогнепальну зброю, належать стартові пістолети Zoraki 914S, які у великій кількості імпортуються з Туреччини і які доступні в Україні приблизно за 100 євро. Нарешті, зброю, знайдену в місцях битв Другої світової війни, які відбувалися на території України, реставрують і виставляють на продаж так звані «чорні копачі».

Таким чином, Україна станом на 2019 рік залишається єдиною державою в Європі, яка не має власного закону, який би регулював обіг цивільної вогнепальної зброї. Вищезгадана Інструкція № 622, яка регулює сьогодні правовий режим зброї, може бути змінена в будь-який момент часу відповідно до наказу міністра внутрішніх справ України. Тобто рішення про те, яку зброю, із якого віку і хто може придбати, приймає фактично одна особа. До речі, також міністр МВС одноосібно приймає рішення про обсяги нагородження вогнепальною зброєю. Серед нагородної зброї в Україні наявні не лише пістолети та револьвери, а й військові штурмові гвинтівки та кулемети (наприклад, кулемет «Максим» для Арсенія Яценюка). Вражають не тільки значні обсяги «подарованої» зброї (у 2014-2016 роках міністр МВС підписав накази про вручення 1 322 одиниць зброї), але й та обставина, що Міністерство внутрішніх справ відмовилось надати список нагороджених осіб [6].

Один той факт, що в Україні відсутній закон про зброю, уже є кричущим порушенням засад побудови правової держави. Метою діяльності всіх гілок влади повинна бути така організація суспільства, де закон і правовий порядок мають пріоритет над державою та іншими інститутами політичної й соціальної влади, а не навпаки. А основні права особи та її соціальна безпека складають зміст свободи, заснованої на законах, які приймаються та піддаються зміні законним шляхом. Регулювання обігу зброї міністерським наказом є суворим порушенням принципів належного функціонування держави.

Кримінально-правова політика держави у сфері боротьби зі злочинами, які вчиняються з використанням зброї, нерозривно пов'язана з визначенням правового режиму законного обігу зброї. Уперше за час історичного розвитку кримінального законодавства в Україні злочини проти громадської безпеки в нормах чинного КК 2001 р. розміщені в межах одного розділу Особливої частини «Злочини проти громадської безпеки». Такий крок законодавця сприяє чіткому відмежуванню вказаних злочинів від суміжних, визначенню та класифікації їх за ознаками безпосереднього об'єкта, а також правильній кваліфікації. Однак на сьогодні робота щодо вдосконалення норм КК у законодавчому органі України не зупиняється. У Верховній Раді України зареєстровано декілька проєктів законів про внесення змін і доповнень до положень чинного КК, особливістю яких є зміна структури та сутності закону про кримінальну відповідальність. Це такі законопроєкти: «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків» (від 28 лютого 2012 р., реєстр. № 10126), «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків» (від 3 березня 2012 р., реєстр. № 10146), «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо запровадження інституту кримінальних проступків» (від 17 жовтня 2013 р., реєстр. № 3438), «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації положень Кримінального процесуального кодексу України» (від 16 квітня 2014 р., реєстр. № 4712).

На думку сучасних дослідників кримінальної відповідальності за незаконний обіг зброї, ці запропоновані доповнення не спричинять значної зміни сутності вже передбачених у чинному КК України злочинів проти громадської безпеки [7]. Зміни й доповнення до КК в частині вдосконалення конструкцій злочинів проти громадської безпеки

стосуються уточнення, по-перше, об'єктивних ознак низки злочинів (ст.ст. 258-2, 262, 264, 265-1, 270-1 КК). Ідеться про розширення кола предметів злочину, передбаченого ст. 262 КК, шляхом унесення до їх переліку, окрім вибухових, «інших бойових речовин» і «військової техніки». Також пропонується розширити ознаки об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 264 КК, охопивши об'єктивною стороною, поряд зі зберіганням, «інше порушення правил поведження з ними».

Аналізовані норми, попри той факт, що вони належали чи не до найбільш стабільних норм КК, із 2008 р. почали зазнавати змін. Одним із головних факторів подібних дій став Закон України від 21 листопада 2002 р., яким схвалено Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [8]. Так, у 2012 р. Розділ IX Особливої частини КК «Злочини проти громадської безпеки» зазнав певного розширення: до його норм було внесено ст. 263-1 КК, яка передбачала відповідальність за незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв. Ці нововведення пов'язувалися з підписанням Україною 31 травня 2001 р. Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності. Саме тому зобов'язання, яке наша держава взяла на себе у вигляді положення вказаного Протоколу, імплементовано до національного законодавства.

У травні 2013 р. ст. 263-1 КК знову зазнає змін через недосконалість її побудови та неврахування (як зазначили автори законопроекту) положень ч. 1 ст. 5 Протоколу, де передбачено криміналізацію фальсифікації або незаконного видалення, знищення або зміни маркування на вогнепальній зброї. Тому на розгляд Верховної Ради України винесено проект Закону України «Про внесення зміни до статті 263-1 Кримінального кодексу України у зв'язку з приєднанням України до Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності» [9]. Цей нормативно-правовий акт розширив форми об'єктивної сторони зазначеного складу злочину та встановив відповідальність не лише за виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї, а й за фальсифікацію, незаконне видалення або зміну її маркування.

Не можна обійти увагою і проект Закону України «Про внесення змін до статті 263 Кримінального кодексу України (щодо встановлення додаткового виду відповідальності за поведження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами)» (від 17 грудня 2014 р., реєстр. № 1500), у якому пропонувалося встановити кримінальну відповідальність за перебування з вогнепальною чи холодною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами або вибуховими пристроями в приміщеннях органів державної влади, органів місцевого самоврядування або в приміщеннях чи на території закладів освіти. Однак закон установлював обмеження застосування цієї норми: її дію пропонувалося не поширювати на осіб, які уповноважені законом перебувати зі зброєю у вказаних місцях (військовослужбовців Управління державної охорони, державної служби охорони) [10].

Поданий законопроект був відхилений через те, що перебування в зазначених вище приміщеннях або на територіях зі зброєю тих осіб, які не мають права на носіння такої зброї, повною мірою охоплюється дією чинної редакції ч. 1 ст. 263 КК, якою передбачається відповідальність за носіння, зберігання, придбання, передачу чи збут вогнепальної зброї (окрім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого дозволу [11].

Багато експертів переконані, що обіг зброї в Україні потрібно легалізувати. На думку представників «Української асоціації власників зброї», відсутність правового врегулювання та єдиних правил володіння зброєю позбавляє громадян дієвого засобу захисту свого життя та здоров'я від злочинних посягань [12].

Проте в легалізації зброї в Україні є і противники. Доводи «за» і «проти» закону про зброю обговорювалися також і в науці. П. Фріс зазначав, що всі висловлені доводи «за» прийняття закону України, яким буде надано громадянам право на володіння короткоствольною нарізною вогнепальною зброєю та її приховане носіння, у жодному випадку не повинно означати, що зброя буде продаватись будь-кому. Закон, яким будуть урегульовані відповідні правовідносини, повинен містити жорсткий порядок контролю

за реалізацією зброї, її обліком, зберіганням, носінням та застосуванням [13].

Слід зазначити, що на розгляд Верховної Ради було внесено кілька законопроектів про обіг зброї. Так, 20 вересня народні депутати від фракції «Слуга народу» Олександр Бакумов, В'ячеслав Медяник, Павло Сушко та інші зареєстрували у Верховній Раді законопроект № 1222-1 «Про обіг зброї», що став альтернативним до проекту Закону України «Про зброю» (від 02.09.2019, реєстр. № 1222).

Документ регулює відносини, що виникають під час обігу в Україні вогнепальної, холодної, пневматичної зброї, боєприпасів, а також конструктивно схожих зі зброєю та боєприпасами виробів, та визначає їх правовий режим власності, права й обов'язки осіб, що ними володіють, установлює вимоги до вироблення, набуття, використання та відчуження, а також регулює інші суспільні відносини, пов'язані з обігом зброї [14].

Відповідно до ст. 4 законопроекту, державна політика у сфері обігу зброї спрямовується на встановлення державного контролю за обігом в Україні зброї та додержанням законодавства про обіг зброї; запобігання потрапляння зброї до незаконного обігу; встановлення правил обігу зброї в Україні; встановлення технічних вимог до зброї та боєприпасів до неї; розвиток міжнародного співробітництва у сфері контролю за обігом зброї [14].

Законопроект поділяє обіг зброї на цивільний та спеціальний. У цивільному обігу перебуває зброя, яка належить фізичним та юридичним особам, яким, згідно із законодавством та видом діяльності, дозволено використовувати зброю. У спеціальному обігу перебуває зброя юридичних осіб, якщо інформація про неї віднесена до державної таємниці, а також зброя, прийнята на озброєння Збройних сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, Національного банку України, інших державних органів, яким відповідно до законодавства дозволено користуватися зброєю.

У законопроекті запропоновано поділ зброї залежно від її технічних характеристик на категорії А, Б, В, Г. До категорії А належить, зокрема, автоматична та інша зброя й боєприпаси, заборонені в цивільному обігу. До категорії Б належить короткоствольна зброя довжиною менше 800 мм, набуття у власність якої дозволено лише в конкретних випадках, прямо зазначених у законі (зокрема, для спортсменів із видів спорту, визнаних в Україні, правила змагань яких передбачають використання вогнепальної зброї). До категорії В віднесено довгоствольну нарізну, гладкоствольну та комбіновану вогнепальну зброю, а також гладкоствольну короткоствольну (травматичну) зброю, яка дозволена для набуття у власність фізичним та юридичним особам для використання в цивільному обігу. До категорії Г належить холодна зброя.

Крім того, проект визначає категорію конструктивно схожих зі зброєю виробів, які не належать до зброї, але обіг яких потребує посиленого державного контролю. До них належать пістолети й револьвери газові, пристрої для подачі звукових або світлових сигналів, макети масо-габаритні.

У проекті встановлено умови, за яких фізичні та юридичні особи мають право набувати у власність зброю, що перебуває в цивільному обігу. Наприклад, набути у власність зброю категорії В має право фізична особа, яка досягла 21-річного віку, не має медичних протипоказань та пройшла повний курс із вивчення матеріальної частини зброї, правил поводження з нею та її застосування. Для набуття у власність короткоствольної гладкоствольної (травматичної) зброї фізична особа повинна досягти 25-річного віку.

Висновки. Реформування кримінального законодавства України відповідно до міжнародних угод нині є одним із пріоритетних напрямів кримінально-правової політики нашої держави. Однак аналіз змін, яких останнім часом зазнавав закон про кримінальну відповідальність, засвідчив, що зміни до КК мають досить ситуаційний характер. Щоб вирішити проблему незаконного розповсюдження стрілецької зброї в Україні, уряд може вжити таких заходів: ухвалення Верховною Радою довгоочікуваних законодавчих ініціатив, проведення поточних реформ у Міністерстві внутрішніх справ, поліпшення співпраці між відповідними відомствами (МВС, СБУ, Державною прикордонною службою, Міністерством оборони та Держмитслужбою) і розширення співробітництва із сусідніми країнами. Без таких заходів інтенсивність і структура незаконних потоків зброї в Україні, як і раніше, важко піддаватиметься контролю й скороченню, що завдаватиме шкоди національній безпеці й безпеці українських громадян.

Таким чином, вивчення особливостей правового режиму обігу зброї в Україні, кримінально-правової політики у сфері боротьби зі злочинами, предметом яких є зброя,

історичного розвитку кримінальної відповідальності за злочини вказаної групи й аналіз їх сучасних тенденцій демонструють як позитивний, так і негативний досвід законотворчості, що вимагає обов'язкового врахування під час подальших досліджень та вдосконалення норм КК.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26, ст. 131. Зі змінами і доповненнями станом на 26.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 26.05.2020).
2. Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html> (дата звернення: 20.09.2020).
3. Мартинюк А. Дослідження незаконних потоків зброї. Короткий інформаційний документ. Квітень, 2017. URL: <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/T-Briefing-Papers/SAS-BP3-Ukraine-UKR.pdf> (дата звернення: 20.09.2020).
4. Центр Разумкова, 2005; Griffiths і Karp, 2008, с. 208.
5. Про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: Інструкція, затверджена Наказом МВС від 21.08.98 № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98> (дата звернення: 20.09.2020).
6. Камша О. Закон про зброю в Україні. *Юридична газета он-лайн*. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/zakon-pro-zbroyu-v-ukrayini.html> (дата звернення: 20.09.2020).
7. Соколовський В. Л. Громадська безпека як об'єкт злочину: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Київ, 2017. 262 с.
8. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 21.11.2002. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/228-iv> (дата звернення: 20.09.2020).
9. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проєкт Закону України «Про внесення зміни до статті 263-1 Кримінального кодексу України у зв'язку із приєднанням України до Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45449 (дата звернення: 20.09.2020).
10. Про внесення змін до статті 263 Кримінального кодексу України (щодо встановлення додаткового виду відповідальності за поведіння зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами): проєкт Закону України від 17 груд. 2014 р., реєстр. № 1500. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52979 (дата звернення: 20.09.2020).
11. Голубош В. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (статті 262, 263, 263-1, 264 КК України): дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2019.
12. Заборонити чи дозволити: як розв'язати проблему незаконного обігу зброї. URL: https://zik.ua/news/2019/09/09/zaboronyty_chy_dozvolyty_yak_rozvyazaty_problemu_nezakonnogo_obigu_zbroi_1643033 (дата звернення: 20.09.2020).
13. Фріс П. Право громадян на зброю: pro et contra. *Наше право*. 2015. № 5. С. 77–84.
14. Проєкт закону про обіг зброї. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66918 (дата звернення: 20.09.2020).

References

1. Kryminal'nyy kodeks Ukrayiny vid 05.04.2001 № 2341-III. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. 2001. № 25–26, st. 131. Zi zminamy i dopovnennyamy stanom na 26.05.2020 (data zvernennya: 26.05.2020).
2. Statystychna informatsiya pro stan zlochynnosti ta rezul'taty prokurors'ko-slidchoyi diyal'nosti. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html> (data zvernennya: 20.09.2020).
3. Martyniuk A. Doslidzhennya nezakonnnykh potokiv zbroyi. Korotkyi informatsiynyy dokument. Kviten', 2017. URL: <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/T-Briefing-Papers/SAS-BP3-Ukraine-UKR.pdf> (data zvernennya: 20.09.2020).
4. Tsentr Razumkova, 2005; Griffiths i Karp, 2008, s. 208.
5. Pro poriyadok vyhotovlennya, prydbannya, zberihannya, obliku, perevezennya ta vykorystannya vohnepal'noyi, pnevmatychnoyi, kholodnoyi i okholoshchenoyi zbroyi, prystroyiv vitchyznyanoho vyrobnytstva dlya vidstrilu patroniv, sporyadzhennykh humovymy chy analohichnymy za svoiyimy vlastyvostyamy metal'nymy snaryadamy nesmertel'noyi diyi, ta patroniv do nykh, a takozh boeyprypasiv do zbroyi, osnovnykh chastyn zbroyi ta vybukhovyykh materialiv: Instruktsiya, zatverdzhena Nakazom MVS vid 21.08.98 № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98> (data zvernennya: 20.09.2020).
6. Kamsha O. Zakon pro zbroyu v Ukrayini. *Yurydychna hazeta onlayn*. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/zakon-pro-zbroyu-v-ukrayini.html> (data zvernennya: 20.09.2020).
7. Sokolovs'kyi V. L. Hromads'ka bezpeka yak ob'yeht zlochynu: dys. ... kand. yuryd. nauk:

spets. 12.00.08. Kyiv, 2017. 262 s.

8. Pro Kontseptsiyu Zahal'noderzhavnoyi prohramy adaptatsiyi zakonodavstva Ukrayiny do zakonodavstva Yevropeys'koho Soyuzu: Zakon Ukrayiny vid 21.11.2002. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/228-iv> (data zvernennya: 20.09.2020).

9. Vysnovok Holovnoho naukovy-ekspertnoho upravlinnya Aparatu Verkhovnoyi Rady Ukrayiny na proekt Zakonu Ukrayiny «Pro vnesennya zminy do statti 263-1 Kryminal'noho kodeksu Ukrayiny u zv'yazku iz pryednannam Ukrayiny do Protokolu proty nezakonnoho vyhotovlennya ta obihu vohnepal'noyi zbroyi, yiyi skladovykh chastyn i komponentiv, a takozh boyeprypasiv do neyi, yakyy dopovnyuye Konventsiyu Orhanizatsiyi Ob'yednanykh Natsiy proty transnatsional'noyi orhanizovanoyi zlochynnosti». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf35P=45449 (data zvernennya: 20.09.2020).

10. Pro vnesennya zmin do statti 263 Kryminal'noho kodeksu Ukrayiny (shchodo vstanovlennya dodatkovoho vydu vidpovidal'nosti za povodzhennya zi zbroyeu, boyovymy pryipasamy abo vybukhovymy rechovynamy): proekt Zakonu Ukrayiny vid 17 hrud. 2014 r., reyestr. № 1500. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52979 (data zvernennya: 20.09.2020).

11. Holubosh V. V. Kryminal'na vidpovidal'nist' za zlochyny proty hromads'koyi bezpeky, predmetom yakykh ye zbroya, boyovi pryпасy, vybukhovi rechovyny ta vybukhovi prystroyi (statti 262, 263, 263-1, 264 KK Ukrayiny): dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.08. – kryminal'ne pravo ta kryminolohiya; kryminal'no-vykonavche pravo. Kyiv: Natsional'na akademiya vnutrishnikh sprav, 2019.

12. Zaboronyty chy dozvolty: yak rozv'yazaty problemu nezakonnoho obihu zbroyi. URL: https://zik.ua/news/2019/09/09/zaboronyty_chy_dozvolty_yak_rozvyazaty_problemu_nezakonnogo_obihu_zbroi_1643033 (data zvernennya: 20.09.2020).

13. Fris P. Pravo hromadyan na zbroyu: pro et contra. *Nashe pravo*. 2015. № 5. S. 77–84.

14. Proekt zakonu pro obih zbroyi. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66918 (data zvernennya: 20.09.2020).

Надійшла до редакції 01.06.2020

SUMMARY

Serhiy A. Rybyanets, Oksana I. Sobol. Criminal law policy of Ukraine in the field of illicit arms trafficking in a special period. The article is devoted to the analysis of the features of criminal law policy in the field of combating crimes involving weapons, ammunition, explosives and explosive devices, at the current stage of aggravation of the criminal situation and the Joint Forces Operation in eastern Ukraine. The lack of clear legal regulation of firearms possession in Ukraine leads to the fact that the line between legal and illegal possession is sometimes blurred. Many weapons in Ukraine, which were previously considered legal, have now been classified as "illegal" for a number of reasons. The analysis of the bills proposed for the regulation of the order of arms circulation in Ukraine is carried out.

It is stated that in judicial practice in the application of Art. 262, 263, 263-1, 264 of the Criminal Code, as well as other crimes committed with the use of weapons, there are significant errors due to ambiguity in the interpretation of crime, doctrinal interpretation of these rules and their legislative imperfections, gaps in criminal law policy and lack of uniform application practice. The above circumstances determine the relevance of the study of the legal regime of arms trafficking in Ukraine and criminal policy in the field of combating crimes involving weapons, ammunition, explosives and explosive devices.

It is emphasized that a significant amount of weapons is in illegal circulation in Ukraine. This situation is complicated by a number of factors, including the significant amount of weapons left in the country after the collapse of the Soviet Union, the war in eastern Ukraine in 2014 (and, consequently, the looting of state reserves), and the influx of weapons across uncontrolled border areas. The main problems are related to the shortcomings of the legal system governing the possession and use of small arms, as well as the lack of a central register of firearms, which makes it extremely difficult to fight illicit arms trafficking.

Keywords: *weapons, ammunition, explosives and explosive devices, illicit trafficking in weapons, criminal liability for illegal handling of weapons.*